

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย ปัญหาการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย การวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของประเพณีชีวิตในชุมชนจังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีชีวิต โดยเลือกเอาประเพณีชีวิตของชาวบ้านหนองกงวนสาร ตำบลหนองกงวนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เป็นตัวอย่างการศึกษา โดยใช้วิธีการศึกษา การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารจากสถานที่ต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีชีวิต รวมทั้งการใช้วิธีสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้คือ

- 1.เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตที่เกี่ยวกับ การเกิด การบวช การแต่งงาน และการตาย
- 2.เป็นการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตดังกล่าว
- 3.เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของประเพณีชีวิตเหล่านั้น
- 4.เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม โดยทั่วไป

การศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษา สาเหตุและรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของประเพณีชีวิตในชุมชนจังหวัดขอนแก่น โดยมีสมมติฐาน 8 ข้อดังต่อไปนี้

1. นวัตกรรมทางวัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
2. นวัตกรรมมิใช่วัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
3. การติดต่อทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
5. การกลายเป็นเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
6. การสื่อสาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
7. การศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
8. การย้ายถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

ซึ่งผลการศึกษาพิสูจน์ยืนยันตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกประการ

ส่วนแนวคิดทฤษฎี ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดทฤษฎี ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรม (Cultural)
2. แนวคิดเรื่องพิธีกรรม (Ritual)
3. แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture Change)
4. แนวคิดเรื่อง การติดต่อทางวัฒนธรรม (Acculturation)
5. แนวคิดเรื่อง การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assimilation)
6. แนวคิดเรื่องนวัตกรรม (Innovation)
7. แนวคิดเรื่องความทันสมัย (Modernization)

ปัญหาการวิจัย

ในการออกทำงานภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยใช้เวลาเก็บข้อมูลเป็นเวลา 1 ปี นอกจากนั้น ผู้วิจัยได้เข้าสู่สนามวิจัยอีกเป็นบางโอกาส ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาคือ

1. ในการเก็บข้อมูลด้านการปกครอง ลึกลงพบว่า ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน ไม่ค่อยจะลงรอยกัน มีความขัดแย้งกัน สาเหตุจากผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ลงสมัครแข่งขันเพื่อรับเลือกเป็นกำนัน แต่ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 และ 12 ต่างไม่ต้องการให้เป็นจึงสนับสนุนบ้านอื่น ผู้วิจัยได้ทำตัวเป็นกลาง เคยเข้าไปสอบถามข้อมูลกับผู้ใหญ่บ้านทุกคน โดยที่ไม่ได้ถามเกี่ยวพันไปถึงผู้อื่นๆ

2. การสัมภาษณ์ของผู้ศึกษา มีความจำกัดในเรื่องภาวะ คือ ผู้ศึกษายังเป็นพระภิกษุ ดังนั้นการถามข้อมูลบางเรื่องจึงไม่มีความเหมาะสมในสายตาของชาวบ้าน เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการเกิด ซึ่งประเพณีนี้ พระจะไม่ค่อยมีบทบาทที่เกี่ยวข้องเท่าไร ผู้ศึกษาได้แก้ปัญหาด้วยการสอบถามจากท่านผู้รู้ ผู้เป็นเจ้าพิธี และด้วยการให้ผู้คุ้นเคยบันทึกภาพเหตุการณ์ให้

3. ผู้ศึกษาไม่สามารถจะเข้าศึกษาชีวิตของชาวบ้านในช่วงเย็นได้ เนื่องจากจะเป็นข้อครหาในตาของชาวบ้าน ดังนั้นการเก็บข้อมูลในช่วงเย็น จึงค่อนข้างเป็นปัญหา ก็แก้โดยการใช้พระท้องถิ่นเป็นผู้นำเข้าไปเพื่อสอบถามข้อมูลที่ต้องการ

4. ปัญหาความไม่เข้าใจของชาวบ้านต่อผู้ศึกษา คือชาวบ้านคาดหวัง ว่างานวิจัยของผู้ศึกษา จะแปรรูปออกมาในลักษณะจะช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างไร ทำให้ผู้ศึกษาต้องใช้เวลาในการอธิบายเหตุผลของการศึกษานานพอสมควรก่อนที่จะได้สอบถาม

5. การที่ชาวบ้าน มีความเห็นในเรื่องของข้อมูลพื้นฐานของชาวบ้านบางอย่าง เช่น ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ไม่ตรงกัน ทำให้ผู้ศึกษาตัดสินใจยากว่า บ้านสร้างเมื่อ พ.ศ. เท่าไรกันแน่ ผู้ศึกษาได้แก้ไขด้วยการหาข้อมูลเอกสาร แล้วนำเอาความคิดที่ใกล้เคียงเอกสารที่สุด

6. ปัญหาเรื่องแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยเมื่ออยู่ในสนามวิจัย ได้ประสบกับปัญหาเรื่องแหล่งข้อมูลในบางเรื่อง เช่น ในเรื่องประเพณีชีวิต พิธีกรรมการเกิด พิธีกรรมการแต่งงาน เนื่องจากช่วงที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามวิจัยนั้น มีตัวอย่างเพียงตัวอย่างเดียว เพราะไม่มีเด็กเกิดในช่วงนั้น ดังนั้น การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ในพิธีกรรมการเกิดจึงไม่มี เพียงแต่พิธีกรรมการเกิด ได้สอบถามจากท่านผู้รู้ ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว และผู้หญิงสูงอายุที่ผ่านพิธีกรรมนั้นมาแล้ว

- ข้อมูลด้านสภาพทั่วไปของชุมชน ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาคือใช้เวลานานในการรวบรวมข้อมูล เนื่องจากขาดการบันทึกจากยุคก่อนๆ ข้อมูลที่ได้มาส่วนมาก จะเป็นจากการสัมภาษณ์ จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งผู้นำด้านการปกครอง ด้านพิธีกรรม โดยเฉพาะผู้นำด้านพิธีกรรมที่สูงอายุ

- ความคาดเคลื่อนของข้อมูลที่ได้มา เนื่องจากข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไปของชุมชนถ่ายทอดต่อกันมาเป็นแบบมุขปาฐะ ดังนั้นจึงไม่มีความแม่นยำ ในเรื่องของตัวเลขซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาอย่างหนึ่ง ในอันที่จะเข้าใจ ความเป็นมาของประวัติหมู่บ้าน

- ข้อมูลบางอย่างที่ต้องอาศัยการติดต่อกับหน่วยงานรัฐ เช่น การบ่งครอง เป็นต้น เป็นความลับ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลเป็นบางส่วน ทำให้ไม่เข้าใจข้อมูลโดยภาพรวมได้แก้ไข ด้วยการสอบถามจากอดีตผู้บริหารเป็นบางท่าน

- ความเบื่อหน่ายของผู้ที่ให้ข้อมูลและความไม่ไว้วางใจของชาวบ้านในบางเรื่อง เนื่องจากการถาม บางอย่างต้องใช้เวลานาน ทำให้ชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่ายต่อการสนทนา รวมทั้งไม่กล้าเปิดเผยข้อมูล บางอย่างของตัวเอง เช่น ในเรื่องของทุนในการจัดงาน และการทำนา บางคนให้ข้อมูลไม่จริงจึงทำให้ตัวเลข รายงานในการจัดพิธีกรรมค่อนข้างสูง เพราะความไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลตามเป็นจริง เนื่องจากกลัวเสียหน้า

7. ปัญหาระยะเวลาในการเก็บข้อมูล เนื่องจากระยะเวลาที่อยู่ในสนามวิจัยนั้นค่อนข้างจำกัด จึงทำให้ผู้วิจัยประสบปัญหาในการเก็บข้อมูล เช่น ในบางกรณีผู้วิจัยนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากชาวบ้านมีงานต้องทำอยู่ประจำ จึงมีเวลาจำกัดในการให้สัมภาษณ์ และผู้สัมภาษณ์เองก็มีเวลาจำกัด ดังนั้น จึงทำให้เกิดความรีบร้อนในการเก็บข้อมูล ทำให้การเก็บข้อมูลไม่ได้รายละเอียดเท่าที่ควร

ข้อดีของผู้ศึกษา ผู้ศึกษาเนื่องจากเป็นพระภิกษุ จะมีข้อดีตรงที่ได้รับความไว้วางใจ จากชาวบ้าน และผู้นำของหมู่บ้าน ชาวบ้าน รวมทั้งครู และท่านเจ้าอาวาสภายในวัดเป็นอย่างดี รวมทั้งการไม่ปิดบังข้อมูล ชาวบ้านให้ความร่วมมือ ในการตอบคำถามอย่างยิ่ง

ข้อเสียของผู้ศึกษาคือ การใช้เวลาค่อนข้างน้อย ในการศึกษาและข้อจำกัดทางสมณะเพศ ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมสังเวยการณอย่างดี มีส่วนร่วมได้ในบางพิธีกรรม เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการแต่งงาน เป็นต้น รวมทั้งการพูดคุยกับสุภาพสตรีไม่ค่อยสะดวกเพราะเกรงข้อครหาหนีทาจากชาวบ้าน

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้พบสิ่งต่างๆ หลายแง่มุม จึงมีข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่จะศึกษาต่อไป คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ผู้ศึกษาก่อนที่จะเข้าสู่สนามวิจัย ควรจะค้นคว้าเกี่ยวกับพิธีกรรมหรือ ประเพณีชีวิตไทยด่งแท้ โดยจะศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลง ประเพณีชีวิต ในระดับกว้างคือของทุกภาค จากนั้นค่อยศึกษาลึกลงไปของพิธีกรรมที่ต้องการทราบถึงความเปลี่ยนแปลง จากนั้นจึงลงมือ เก็บข้อมูลตามที่ตั้งไว้ และนำมาเปรียบเทียบหาผลความแตกต่าง ระหว่างสิ่งที่เข้าศึกษาไว้ก่อน และสิ่งที่ตัวเองพบ จะทำให้ผู้ศึกษาพบว่า

1.1 ในการเก็บข้อมูลด้านประเพณีของชาวบ้าน ผู้ศึกษาควรศึกษา ประเพณีด้านอื่นๆ ของชาวบ้าน ด้วย เช่น ประเพณีในรอบปี ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตด้านอื่นๆ เช่น การขึ้นบ้านใหม่ การ โคนจุก การ โคนผมไฟ เป็นต้น เพื่อจะได้ภาพรวมของการดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้อย่างแท้จริง และเพื่อเป็นหลักในการปริวรรต ให้เข้ากับชาวบ้าน ได้ง่ายขึ้น และ จะได้นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้พบเห็นในปัจจุบัน

1.2 เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ไม่ได้พูดถึงประเพณีชีวิตด้านอื่นๆ เนื่องจากความไม่เข้าใจของผู้ศึกษา รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านไม่ได้ครบทุกด้าน ดังนั้นจึงเป็นจุดค้อยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาควรจะศึกษาประเพณีด้านอื่นๆ โดยละเอียด เพื่อเข้าใจวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยแท้จริง ข้อมูลที่เป็นสถิติในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ค่อนข้างมีน้อย เนื่องจากผู้ศึกษาวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเป็นส่วนมาก ผู้ศึกษาควรใช้สถิติในบางเรื่องเพื่อให้ทราบปริมาณที่เป็นร้อยละ เช่น ในพิธีกรรมการอยู่ไฟ ยังมีการปฏิบัติกันอยู่ที่เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น

1.3 ผู้ศึกษาควรศึกษาประเพณีชีวิตของภาคอื่นๆ นอกจากภาคที่ตัวเองศึกษาอย่างละเอียดเพื่อเข้าใจโครงสร้างของประเพณีชีวิตของภาคอื่นๆ เพื่อที่จะใช้นำมาเปรียบเทียบถึงข้อเหมือนและข้อแตกต่างของการดำเนินชีวิตของแต่ละภาค

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ การวิจัยทางมนุษยวิทยา พบข้อสำคัญ คือ การอยู่ในสนามวิจัย ผู้ศึกษาวิจัยควรอยู่ในสนามการวิจัยอย่างน้อยเป็นเวลาหนึ่งปี เพื่อเก็บข้อมูลได้อย่างละเอียด และจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในสิ่งที่ต้องการรู้อย่างแท้จริง นอกนั้นการใช้เทคนิคในการแนะนำตัวแก่ชาวบ้าน จึงเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ศึกษาเมื่อเข้าสู่สนามวิจัย ควรประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประจําท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเชื่อใจจากผู้นำและชาวบ้าน เพื่อจะได้รับความสะดวกในการเก็บข้อมูลได้ง่ายขึ้น

เพราะข้อมูลในลักษณะนี้จะสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่

2.1 ด้านการปกครอง เพราะข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะช่วยให้นักปกครองท้องถิ่นเข้าใจวิถีชีวิตของชาวบ้านได้ถูกต้อง เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ดูจะรู้ถึง การปกครองของชาวบ้านนอกจากขึ้นอยู่กับหน่วยงานของรัฐแล้ว ชาวบ้านยังมีลักษณะของสังคมประเพณี คือใช้วิถีชีวิตชาวบ้าน ในการปกครองตัวเอง จะทำให้นักปกครองรู้จักใช้อำนาจปกครองของรัฐให้เข้ากับวิถีชาวบ้านได้

2.2 แก่การพัฒนา เนื่องจากการพัฒนานั้น เป็นการสร้างความเจริญเข้าสู่หมู่บ้าน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทางมานุษยวิทยานั้น จะทำให้นักพัฒนาเข้าใจองค์ประกอบของชุมชน โครงสร้างของชุมชนว่าจะเริ่มพัฒนาชุมชนอย่างไร เริ่มตรงจุดไหน ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนานั้นอยู่บนพื้นฐานความต้องการของชาวบ้าน และเพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา

2.3 ในแง่พื้นฐานการศึกษา เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทางมานุษยวิทยานั้น จะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาของชาวบ้าน จะช่วยในการกำหนดหลักสูตรของการศึกษาให้เหมาะกับท้องถิ่น ปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพของครูให้สูงขึ้นด้วย